

УКРАЇНА ТА МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Стаття розкриває закономірності й тенденції подальшої глобалізації суспільних відносин України з відповідним поширенням її взаємодії з міжнародними економічними організаціями.

Постановка проблеми та її актуальність. Україна стала незалежною державою після багатолітнього напівколоніального існування. Ця незалежність здобута у подоланні численних труднощів і випробувань.

Нині Україна творить свою зовнішню та внутрішню політику відповідно до вимог сьогодення та на перспективу. Сфера зовнішньополітичної діяльності України – одна з найважливіших галузей суспільних відносин, яка „спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права” (стаття 18 Конституції України).

Зasadничими документами зовнішньої політики України є такі визнані міжнародні акти, як Статут ООН, Декларація прав людини, акти ОБСЄ – Гельсінський Заключний Акт, Паризька хартія для нової Європи та вітчизняні документи – Конституція України, Акт проголошення незалежності України, Декларація про державний суверенітет України, Основні напрями зовнішньої політики України.

Отже, в діяльності міжнародних економічних організацій Україна пройшла шлях становлення і розвитку зовнішньополітичних проявів, трансформування концептуальних засад для досягнення вагомого результату, що сприятиме утвердженню України як високорозвинутої держави, рівної серед європейських країн, основною метою якої на міжнародній арені є збереження унітарності, недоторканості, цілісності, економічної та інформаційної безпеки, захист прав і свобод людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку зазначеної проблематики зробили такі вітчизняні вчені, як А. Філіпенко, Б. Гуменюк, Т. Циганкова, О. Гребельник, О. Ступницький тощо. Найактуальніші аспекти їх наукових доробків використано у запропонованому матеріалі.

Метою статті є розкриття еволюції, суперечностей та проблем у системі взаємовідносин України та міжнародних економічних організацій.

Виклад основного матеріалу. Ефективною формою економічного співробітництва та регулювання міжнародних економічних відносин є діяльність міжнародних організацій (МО). Становлення та розвиток системи МО – це об’єктивний процес, що є виразом глобальної тенденції до інтернаціоналізації та інтеграції господарського життя. МО вирішують різноманітні проблеми міжнародного співробітництва – глобальні,

регіональні, галузеві. Прообрази міжнародних організацій існували ще в стародавньому світі, коли об'єднання держав вирішували питання регулювання спорів між державами, а також проблеми, пов'язані з розвитком торгівлі. У середні віки з'являються вже більш зрілі форми міжнародних об'єднань і союзів, покликаних вирішувати економічні питання, наприклад, Ганзейський союз північнонімецьких держав – торговельна організація купців германських земель.

Міжнародні організації сучасного вигляду виникають у середині XIX ст. До початку Першої Світової війни їх було вже біля 500, значна їх частина припинила своє існування, але виникли нові МО. Першими МО були: Міжнародний союз електрозв'язку (1865, Женева), Всесвітній поштовий союз (1874, Берн), Міжнародний союз залізничного транспорту (1880, Берлін). З метою офіційної реєстрації МО в 1909 у Брюсселі почав діяти Союз міжнародних асоціацій (див. рис. 1).

МО – це стабільне об'єднання не менше трьох держав, які мають цілі, компетенцію, постійні органи управління, а також політико-організаційні норми (установлення, серед яких статут, процедура, членство, порядок прийняття рішень тощо). Цілі та діяльність МО повинні відповідати загальновизнаним принципам міжнародного права й принципам, закріпленим у статуті ООН.

МО діляться на дві основні категорії – міжурядові (міждержавні) та неурядові, існують МО, які мають змішане членство: в них перебувають держави, громадські організації та інші МО, найчастіше регіональні.

Класифікація міжнародних організацій:

- за компетенцією:
 - а) загальна (ООН, ОАЕ, ОАД, ЛАД, ЮНКТАД);
 - б) вузька (ОПЕК, УПЕБ, МОП, СОТ);
- за рівнем:
 - а) урядові (20%);
 - б) неурядові (75%);
 - в) змішані (5%);
- за часом дії:
 - а) постійні;
 - б) тимчасові;
- за масштабом (за географічною ознакою):
 - а) всесвітні;
 - б) регіональні.

У даний час переважна більшість МО неурядові, частка міжурядових організацій складає близько 20%, але серед економічних МО переважають міжурядові. МО загального характеру вирішують широке коло питань політичного, економічного, соціального, культурного, гуманітарного співробітництва. Організації вузької компетенції – це спеціалізовані організації системи ООН, а також галузеві МО [2, с. 35].

Головним завданням економічних МО є сприяння економічному співробітництву держав, регулювання МЕВ на інтернаціональному рівні, а

також виконання таких функцій, як координаційна, нормативно-регулювальна, контрольна, спостережна, організаційна (див. рис.2).

Рис. 1. Основні етапи розвитку міжнародних економічних організацій.

МО набувають дедалі більшого значення в сучасному світі, зростає їх кількість і авторитет. Керівним принципом діяльності МО є принцип суверенності та рівноправності держав.

Основою створення МО є міжнародні угоди держав, які, добровільно вступаючи в МО, мають право вийти з неї, або припинити свою діяльність. Рішення МО носять рекомендаційний характер.

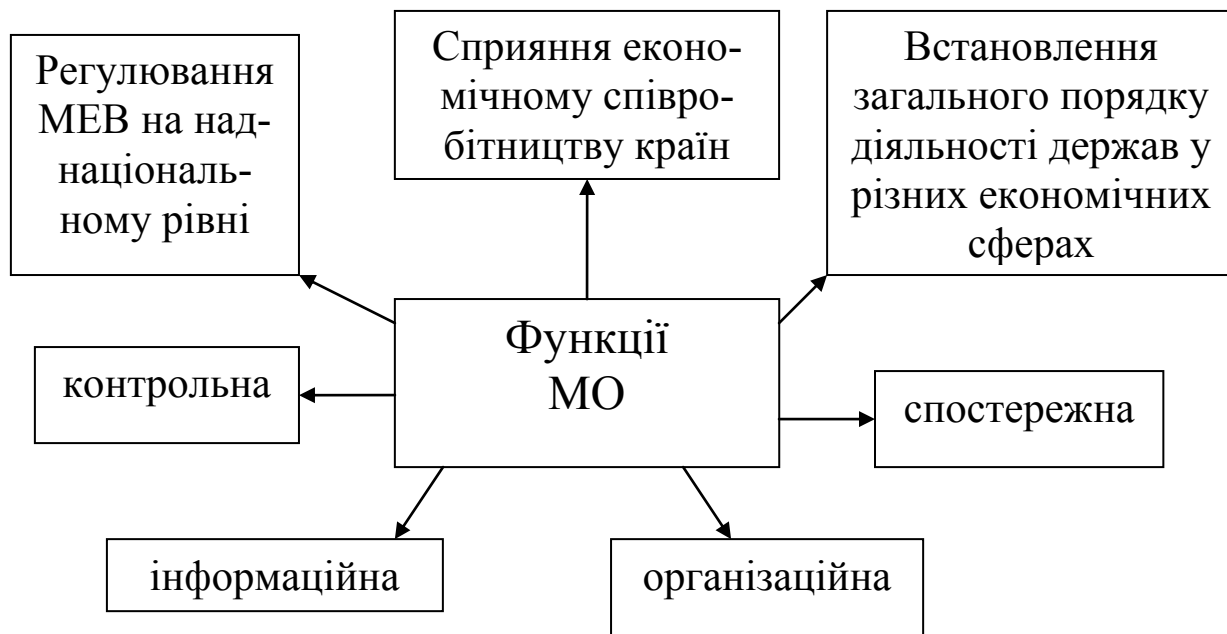

Рис. 2. Функції міжнародних організацій

Головними „методами” діяльності МО є консенсус і зважене голосування. Консенсус – це попереднє погодження позицій усіх країн, які беруть участь у голосуванні. Консенсус забезпечує гнучкість прийняття рішень, інколи рішення формуються лише загальною, без прийняття конкретних формулювань. При зваженому голосуванні, кількість голосів прямо пропорційна до фінансового внеску держави, що призводить до нав’язування волі окремих держав іншим, які не мають фінансової могутності.

Механізм управління МО включає головні (сесії, конференції), виконавчі (директорати), робочі (секретаріати), допоміжні (комітети, комісії) та консультативні органи.

Фінансові кошти МО складаються з обов’язкових внесків країн-учасниць (за регулярним бюджетом), а також добровільних внесків, що об’єднуються у фонди.

У світі нараховується більше ніж 100 МО з регулювання економічних проблем. Міжнародні економічні організації виникли як відображення глобальної тенденції до інтернаціоналізації господарського життя, вони є наслідком та інструментом розширення міжнародного економічного

співробітництва й економічної інтеграції. Інтернаціоналізація господарського життя та інтеграційні процеси сприяють значному збільшенню числа міжнародних економічних організацій, розширенню їхніх функцій [3, с. 10].

22 жовтня 1995 р. у Нью-Йорку розпочалося урочисте засідання Генеральної Асамблеї ООН, присвячене 50-й річниці утворення Організації Об'єднаних Націй, в якому взяли участь понад 150 глав держав та урядів. Одним із перших на трибуну Генеральної Асамблеї піднявся Президент України Л. Кучма. Глибоко символічним було те, що саме нашій державі випала велика честь відкрити дискусію на ювілейному засіданні. Президент України у своєму виступі підкреслив: „Україна мала в особі ООН чи не єдину трибуну загальнолюдського масштабу, з якої могла заявити про своє існування. Підтримка ООН істотно сприяла Україні в реалізації тисячолітнього прагнення до власної держави”. Від імені України Л. Кучма висунув кілька пропозицій щодо ефективності діяльності різних інститутів ООН: розроблення нової програми ООН „Світ ХХІ ст. без ядерної зброї”, посилення дієвості ООН у врегулюванні міжнародних конфліктів. Україна, яка має значний досвід у роботі саме цієї організації, протягом своєї незалежної історії (з 1991 р.) змушена була неодноразово звертатися до ООН з метою пошуку захисту своєї територіальної цілісності. Ці звернення були пов'язані з питаннями про Крим (1992 р.) і Севастополь (1993 р.).

Сьогодення ООН відзначено пошуком ефективніших дій для розв'язання міжнародних конфліктів, екологічних катастроф, тобто тих проблем, які загрожують існуванню людства. Генеральний секретар Б. Бутрос Галі у червні 1992 р. запропонував цілісну програму докорінної реорганізації ООН, в основу якої покладено превентивну дипломатію, тобто миротворчі зусилля міжнародного співтовариства щодо запобігання кризам.

З метою погашення існуючих, а також запобігання можливим конфліктам ООН здійснює операції з підтримання миру (ОПМ). У період 1948–1987 рр. ООН провела 13 таких операцій, у період 1988–1991 рр. – 10, у 1992 р. – 10, у 1995 р. – 17 ОПМ, в яких взяли участь 70 тис. військових ООН і цивільного персоналу. Як свідчить статистика, кількість конфліктів зростає у геометричній прогресії щорічно майже на 100%. Україна бере активну участь у миротворчій діяльності ООН і є значним контрибутором військ до ОПМ.

За два з половиною роки перебування українського контингенту у складі миротворчих сил ООН в Югославії загинуло 11 військовослужбовців і близько 60 було поранено. Щомісячно Україна отримала від ООН \$3 млн. за присутність свого контингенту в регіоні боснійського конфлікту. Верховна Рада України прийняла рішення збільшити контингент України в силах ООН з 600 до 1200 осіб (1994 р.).

Ставка внеску України, з огляду на економічне становище, була знижена з 1,87 до 1,09% ВВП. До бюджету ООН у 1994 р. Україна внесла \$19 млн., а у 1996 р. – \$12 млн. [7, с. 48].

У своїй діяльності Україна намагається виходити з принципу, що не існує „нерозв'язуваних” проблем, є проблеми, які не розв'язані. Їх

розв'язання залежить від політичної волі, свідомості міжнародної спільноти. Політична діяльність України в ООН характеризувалась ініціативою нашої держави у підготовці міжнародної конвенції із захисту миротворчого персоналу ООН та її відкриття для підписання.

У практичному аспекті забезпеченням політичних ініціатив України можуть бути відповідні кроки в якості тимчасового члена Ради Безпеки ООН у 2000-2001 рр. Водночас саме ця організація сприймається Україною як гарант своєї незалежності, територіальної цілісності та недоторканості кордонів.

Нині посилюється присутність України у миротворчих операціях ООН, які здійснюються близько кордонів України та в регіонах, що є стратегічно важливими для наших національних інтересів. Діяльність в ООН забезпечує Україні інформаційну відкритість щодо екологічних подій у нашій країні.

Рада Європи (РЄ) була заснована у 1949 р. Це авторитетна і найбільш представницька політична міжурядова організація континенту. Її було створено з метою захисту прав людини і зміцнення демократичних інститутів, вироблення заходів щодо вирішення загальних проблем суспільного життя (крім військових), сприяння формуванню загальноєвропейської культурної спільноти з урахуванням особливостей кожної з національних культур. Сьогодні в РЄ 47 членів; вона виробляє загальноєвропейські конвенції та угоди, які мають стати основою внесення відповідних змін до національних законодавств з метою їх гармонізації. Основними органами РЄ є Комітет міністрів (виконавчий орган РЄ), до складу якого входять 47 міністрів закордонних справ членів або їх постійні представники, що знаходиться в Страсбурзі, парламентська асамблея (консультативний орган РЄ), що подає РЄ свої висновки та пропозиції і до якої входять майже 500 членів з національних парламентів. Європейський суд з Європейською комісією з прав людини забезпечує систему захисту прав людини в країнах – членах РЄ.

РЄ розроблено чимало програм сприяння демократичним і правовим реформам у країнах Центральної і Східної Європи, для реалізації яких було виділено близько \$10 млн. Ці програми стосувались місцевого самоврядування, судочинства, виборів та ін. Одна із них „Демосфен” – передбачала експертний аналіз проектів двосторонніх угод у галузі забезпечення прав національних меншин, які Україна запропонувала укласти новим незалежним державам на терені колишнього СРСР. РЄ надає консультативну допомогу в розробленні навчальних програм для підготовки юристів України, як, наприклад, в Інституті міжнародних відносин Київського університету ім. Т. Шевченка [9, с. 88].

Основною умовою приєднання країн до Ради Європи є визнання державою-кандидатом принципу верховенства права, її зобов'язання забезпечити права та основні свободи людини всім особам, які перебувають під її юрисдикцією, та ефективно співпрацювати з іншими державами для досягнення цілей РЄ. Міжнародні та європейські фінансово-економічні

структури вважають приєднання держави до РЄ показником внутрішньої стабільності та додатковою гарантією захисту власних інвестицій у цю державу.

Україна заявила про своє бажання приєднатися до Ради Європи 14 липня 1992 року. Представники нашої держави беруть участь у роботі основних і спеціальних комітетів РЄ, зокрема з прав людини, з питань соціальної безпеки, міграції, культурної спадщини, засобів масової інформації. Експерти України працювали у комітеті з правових проблем біженців та осіб без громадянства, проблем множинного громадянства, прав національних меншин та їхніх мовних прав. Україна стала однією з договірних сторін деяких конвенцій РЄ:

- Європейської культурної конвенції;
- Європейської Рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями;
- Європейської конвенції про інформацію щодо іноземного законодавства;
- конвенції з боротьби зі злочинністю;
- конвенції захисту прав національних меншин.

Входження України до РЄ активно підтримали парламентарі Литви, Угорщини, Естонії, Німеччини, Чехії, Туреччини, Молдови та Польщі. Представники Австрії та Нідерландів утримались. 15 вересня 1995 року у Києві було відкрито інформаційно-документаційний центр РЄ на базі Української правничої фундації [5, с. 34].

9 листопада 1995 року у штаб-квартирі РЄ у м. Стразбурзі (Франції) відбулася урочиста церемонія вступу України до Ради Європи. Український прем'єр-міністр у виступі зазначив, що прийом до Ради Європи свідчить про визнання європейською спільнотою прогресивних політичних і економічних реформ, здійснених Україною. Генеральному секретареві РЄ було передано на зберігання Закон України про приєднання до Статуту РЄ та підписано відповідний протокол. Міністр закордонних справ України підписав Європейську конвенцію про захист прав людини та основних свобод і Протокол № 11, який передбачає перебудову контрольного механізму, створеного Конвенцією. Таким чином, Україна входить через РЄ до Європи, маючи в своєму активі пакет пропозицій, які будуть корисними і для Європи також. Для України вступ до РЄ має виключно важливе значення, тому що вибір нею демократичного шляху розвитку і стандарти європейського співробітництва, стандарти РЄ у даному разі збігаються.

Прийом України до РЄ, яка стала 37-м членом цієї організації, є ще одним свідченням визнання України як держави європейської, демократичної, такої, що розвивається, хоча й складно, але послідовно здійснює подальші демократичні перетворення. Нагадаймо, що намагання України стати членом РЄ підтримала Велика Британія, посол якої в Україні Хімманс підтвердив це у березні 1995 р. Щодо самої процедури приєднання, то країні-кандидату слід було відповісти на 11 запитань Політичного

комітету парламентської асамблеї РЄ про розвиток конституційного процесу в державі, захист прав національних меншин, реформування судової системи, діяльність політичних партій, розвиток місцевого самоврядування, забезпечення ядерної безпеки, а також ситуацію в Криму, відносини з Російською Федерацією тощо. Таке опитування дає уявлення про перебіг процесів демократизації суспільного життя, дотримання прав людини в нашій державі. Політичний комітет парламентської асамблеї РЄ констатував, що Україна відкрито і чесно відповіла на поставлені запитання.

Україна сплачує внески до бюджету РЄ і зможе брати участь у програмах РЄ за умови наявності коштів.

Через сім тижнів після капітуляції Німеччини і за шість тижнів до ядерного бомбардування Японії у Сан-Франциско представники 50 країн підписали Хартію Об'єднаних Націй. Уже в 1946 р. у своїй історичній промові в Цюриху (Швейцарія) прем'єр-міністр Великої Британії У. Черчилль заявив про необхідність створення „своєрідного об'єднання Сполучених Штатів Європи”. Перші конкретні кроки до заснування нового союзу були зроблені завдяки Міністру національного планування Франції Жану Моне. Він запропонував передати управління виробництвом вугілля і сталі єдиному наднаціональному органу. У 1951 р. був підписаний Паризький договір між Бельгією, Францією, Німеччиною, Італією, Люксембургом і Нідерландами про створення Об'єднання вугілля і сталі.

Після тривалого часу існування Європейське об'єднання вугілля і сталі, Європейське співтовариство з атомної енергії (Євроатом) і Європейське економічне співтовариство (ЄЕС) на основі Римського договору у 1967 р. об'єдналися в єдину центральну групу, що дістала офіційну назву „Європейські співтовариства” (ЄС). Вона мала спільні керівні органи і єдиний бюджет. Європейське Економічне Співтовариство (ЄЕС), що було утворене на основі Римського договору 1957 р., часто називають „Спільним ринком” і ототожнюють з ЄС, хоча це не є правильним. З 1964 р. до ЄЕС приєдналася Туреччина, 1 січня 1973 р. статус повноправного члена набули Велика Британія, Данія, Ірландія. У 1981 р. до ЄЕС вступила Греція, а у 1986 р. Іспанія та Португалія. Умовами набуття членства в ЄЕС є існування в країні демократичної і плюралістичної систем управління. У грудні 1991 р. асоційованими членами стали Польща, Чехословаччина і Угорщина. У 1992 р. підписано угоду між ЄЕС і ЄАВТ (Європейською асоціацією вільної торгівлі, яка у деяких випадках є конкуруючою з ЄЕС).

Грудень 1991 р. став епохальним в історії ЄЕС – були досягнуті певні домовленості щодо створення єдиного політичного і економічного простору (м. Маастріхт, Нідерланди), який набув назви Європейський Союз [10, с. 112]. Інтеграційну групу „Європейська співдружність” (ЄС) утворюють 27 країн Західної та Центральної Європи: Австрія, Бельгія, Велика Британія, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Фінляндія, Франція, Швеція, Угорщина, Литва, Латвія, Естонія, Кіпр, Мальта, Словаччина, Словенія, Польща, Румунія, Чехія, Болгарія. Її

утворенню сприяли економічні чинники, тобто колективна мобілізація капіталу цих країн для економічного піднесення кожної з них [12, с. 337].

Визнаючи виголошеною Україною довгострокову стратегію на інтеграцію з європейськими та трансатлантичними структурами, ЄС має особливі відносини з Україною. Угода про співробітництво і партнерство між Україною і ЄС (підписано 14 червня 1994 р.) ратифікована всіма країнами – членами ЄС. У грудні 1996 р. ЄС ухвалило план дій „ЄС-Україна”, який охоплює широкий спектр проблем: підтримку демократичних реформ та розвиток громадянського суспільства, підтримку економічних реформ, розвиток торгового та економічного співробітництва, зміцнення політичного діалогу та підтримку участі України в європейській архітектурі безпеки, регіональне співробітництво, зміцнення відносин, що закладені в угоді про партнерство і співробітництво, а також реформу енергетичного сектора.

Постійно розширюються торговельно-економічні зв'язки України з ЄС, але Україна відчуває антидемпінгові обмеження щодо металевих та сталеливарних виробів, продукції текстильної промисловості та ін.

Інтеграційна система країн Західної Європи поділяється на дві організаційні системи: Європейський союз і Раду Європи. Це дві незалежні організаційні структури, об'єднані єдиною стратегією, метою та цінностями в Європейську співдружність. Символом Європейської співдружності є синій прапор з 12 золотими зірками, які символізують терпимість, свободу, демократію, права людини, розмаїття, справедливість, етику, довіру, солідарність, взаємоповагу, громадянськість, рівність. Ці принципи визначають пріоритети загальнолюдських цінностей, які є основою європейської інтеграції. Усі рішення приймаються колегіально, узгоджено, доводяться до країн-учасниць інтеграційної групи і регулюються управлінськими міжнаціональними структурами.

Керівним органом ЄС є Рада Міністрів, яка приймає рішення з основних питань діяльності ЄС і укладає міжнаціональні угоди від імені ЄС. Членами Ради є міністри закордонних справ країн-учасниць. Постанови Ради мають обов'язкову силу, а кожна з них – відповідні способи застосування: регламенти підлягають безпосередньому застосуванню в усіх країнах, директиви запроваджуються в дію через прийняття національних актів, рішення торкаються лише окремих підприємств і організацій, а рекомендації обов'язкової сили не мають.

Широкі повноваження має Комісія ЄС – адміністративний орган, який готує пропозиції для Ради ЄС, контролює виконання її постанов, приймає самостійні рішення з окремих питань.

Крім цих структур, діють Європейський парламент, Європейський суд і Європейська юстиція. Їх діяльність спрямована на дотримання норм, визначених принципами та цінностями, на яких розбудовується Європейська співдружність [12, с. 337–338].

ЄС надає технічну допомогу Україні. До 1997 р. обсяги фінансування мали тенденцію до зростання, а Україна була другим після Росії реципієнтом

технічної допомоги ЄС серед колишніх радянських республік. Зараз, на жаль, обсяги технічної допомоги скорочуються.

Проте, за програмою „TACIS” обсяги фінансування щорічно збільшуються на 2 млн. дол. США. У межах програми співробітництво між Україною та ЄС здійснюється за наступними напрямками: ядерна безпека та захист довкілля (26,4%), реструктуризація держпідприємств та розвиток приватного сектора (19,1%), реформа державного управління, соціальної сфери та освіти (9,6%), сільське господарство (10,8%), енергетика (11,2%), транспорт (8,6%), консультації з економічної політики (5,4%), телекомунікації (3,6%). Енергетичні проекти в Україні фінансуються за програмами „INOGETE” та „TRASEKA”. ЄС наполягає на здійсненні Україною рішучих кроків щодо захисту навколишнього середовища, захисту здоров'я населення від забруднення питної води, повітря та ґрунту, раціонального використання природних ресурсів. З боку ЄС також фінансуються: Європейська експертна програма – надає консультації українським державним установам; INTAS – сприяє реалізації спільних із Західною Європою науково-дослідних проектів; Бангкокський механізм TACIS/ЄБРР – використовується для фінансування технічного співробітництва, спрямованого на сприяння в підготовці та залученні інвестицій ЄБРР; Програма сприяння демократії; LIEN – сприяє розвитку неурядових організацій у соціальній сфері для підтримки вразливих груп населення; Поріднені міста – поєднує міста України та Європейського Союзу; TEMPUS – заохочує обмін між вищими навчальними закладами України та ЄС; BISTRO – надає гранти для швидкого впровадження малих проектів у межах індикативних програм; Програма підвищення ефективності менеджменту – забезпечує організацію стажування українських менеджерів у ЄС.

З вищенаведених програм видно, що співпраця з Європейським союзом спрямована на зниження рівня бідності, створення зони спільного процвітання та цінностей на основі поглибленої економічної інтеграції, зміцнення політичних і культурних відносин та розвиток транскордонного співробітництва [12, с. 348].

Нарада з безпеки і співробітництва в Європі, що проходила з 3 липня 1973 р. по 1 серпня 1975 р. за участю 33 європейських держав, США і Канади, завершилась підписанням главами держав і урядів у Гельсінкі Заключного Акта, який став довгостроковою програмою дій у будівництві єдиної, мирної, демократичної Європи.

Україна стала учасницею ОБСЄ 30 січня 1992 р., свій підпис під Гельсінським Заклучним Актом поставив перший Президент незалежної України Л.М. Кравчук. У відповідності до нього, Україна проводить лінію на посилення ролі та ефективності Гельсінського процесу у зміцненні безпеки в регіоні у політичному, військовому, людському, економічному, та інших вимірах і, таким чином, на зміцнення безпеки нашої держави.

Україна бере активну участь в обговоренні актуальних питань розвитку архітектури загальноєвропейської безпеки, виступає за

удосконалення інститутів та механізмів ОБСЄ, підтримує пропозиції учасниць ОБСЄ про розширення партнерської співпраці ОБСЄ з іншими світовими структурами з безпеки – ООН, НАТО, РПАС, ЄС, РЄ. Україна є активним учасником проведення миротворчих місій ОБСЄ [4, с. 159].

Міжнародний валютний фонд (МВФ) – це міжнародна міжурядова організація, яка має статут спеціалізованої установи ООН. Він був створений у 1944 р., членами Фонду є 180 держав. Мета Фонду – сприяння розвитку міжнародного співробітництва, налагодженням норм регулювання валютних курсів і контроль за їх дотриманням та ін. Капітал МВФ формується з внесків держав-членів згідно за визначеною квотою. Право на „вето” на рішення МВФ мають тільки США. Керівними органами Фонду є Рада керуючих та Директорат. Україна є членом МВФ з 1993 р.

В Україні діє Світовий банк, який фінансує ряд програм. Це позики на розвиток інститутів державного управління, фінансування критичного імпорту, реабілітація гідроелектростанцій, проекти з енергетики, газопостачання, транзиту газу, насінництва, з розвитку приватного фермерства, систем зв'язку, розвитку міського транспорту і житлового будівництва, з охорони здоров'я, соціального захисту, розвитку фінансових установ, водопостачання і очистки, та ряд грантів на просвіту, екологічні проекти тощо.

Угода про зону вільної торгівлі в Центральній Європі ЦЕФТА була підписана 21.12.1992 р. у Кракові між урядами Польщі, Угорщини, Чехословаччини. Вона передбачає створення зони вільної торгівлі між країнами-учасницями поступовим скасуванням митних бар'єрів до 2002 р. Було схвалено ідею розширення ЦЕФТА шляхом прийому нових членів. Україна наголосила на своєму бажанні приєднатися до ЦЕФТА.

Останніми роками відбувається суттєве збільшення товарообігу між Україною і країнами членами ЦЕФТА. Участь України відповідає її намірам входження до європейського простору, сприятиме її подальшій інтеграції в європейські економічні та політичні структури, зміцненню зв'язків України з країнами Центрально-Східної Європи.

Нині з усіма країнами Центральноєвропейського регіону (за винятком Словенії) укладенні двосторонні угоди про торговельно-економічне співробітництво, взаємне сприяння та захист інвестицій (а з Польщею і про міжрегіональне співробітництво), створено змішані міжурядові комісії з Болгарією, Польщею, Румунією, Угорщиною.

Створена договірно-правова база дає підстави інтенсифікувати переговорний процес з країнами-членами ЦЕФТА з укладення двосторонніх угод про вільну торгівлю [4, с. 161].

Поширення тероризму, світоглядних протиріч між різними частинами світу призвело до потреби формування об'єднань колективної безпеки. До Організації Північноатлантичного договору (НАТО) входять: Бельгія, Канада, Чеська Республіка, Данія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Ісландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Іспанія, Туреччина, Великобританія і США. Північноатлантичний договір,

підписаний у Вашингтоні в квітні 1949 року, створив Альянс з метою колективної оборони, як визначено у Статті 51 Статуту ООН [13, с. 3].

Держави НАТО вже давно мають досвід у спільному розв'язанні спільних оборонних проблем, особливо щодо розробок, виробництва та модернізації авіаційної, ракетної та бронетанкової техніки, військово-морських суден. Проте на початку 1990-х років після закінчення „холодної війни” саме під час такого співробітництва і почав виникати свого роду розрив у технологічному потенціалі між США та їхніми західноєвропейськими союзниками, які отримали відповідні вигоди від „мирного дивіденду”, як можливість скорочення витрат на оборону на 25% у реальному обрахунку.

Програма „Партнерство заради миру” (ПЗМ) є пропозицією Північноатлантичного альянсу поглибити та інтенсифікувати зв'язки з країнами Європи шляхом практичного співробітництва.

ПЗМ розглядається Україною як перспективна ініціатива НАТО, що спрямована на зміцнення стабільності та безпеки в Європі, поширення відносин НАТО з країнами Центральної та Східної Європи, а також є одним із засобів інтеграції демократичних держав в європейські структури безпеки.

8 лютого 1994 р. Україна підписала Рамковий документ, а 25 травня 1995 р. передала керівництву НАТО Презентаційний документ. Секретаріат НАТО передав Україні проект Індивідуальної програми партнерства між Україною і НАТО, розроблений на підставі Презентаційного документа.

ПЗМ надає рівні можливості всім учасникам, водночас дає змогу кожному з партнерів розвивати зв'язки з НАТО відповідно до своїх інтересів і можливостей.

Важливою складовою ПЗМ є спільна діяльність з підтримання миру в Європі під егідою ООН чи ОБСЄ. Україна вбачає в цьому процесі можливості НАТО до подальшого трансформування у більш широкую Євроатлантичну структуру безпеки. Україна виступає за встановлення відносин спеціального партнерства з НАТО.

25 червня 1992 р. Україна, Греція, Молдова, Болгарія, Румунія, Туреччина, Грузія, Росія та Вірменія підписали Стамбульську Декларацію про Чорноморське економічне співробітництво (ЧЕС).

ЧЕС створено з метою налагодження багатостороннього співробітництва країн, що прилягають до Чорноморського басейну, в галузі транспорту, охорони здоров'я, телекомунікацій, науки, техніки, інформації, туризму, економіки, торгівлі, екології. У рамках ЧЕС розроблено програму співпраці у гірничо-видобувній, вугільній, хімічній, електрохімічній та електронній промисловостях, а також у будівництві.

Центральноєвропейська Ініціатива (ЦЄІ) створена у 1989 р. групою держав Центральної і Східної Європи з метою розвитку багатостороннього співробітництва у політичній та соціально-економічній сферах і зміцнення стабільності та безпеки в регіоні. Разом з тим, об'єднання покликане підготувати держави до членства в ЄС.

ЦЄІ зосереджує свою діяльність на питаннях розвитку регіонального співробітництва в енергетиці, транспорті, захисті довкілля, підприємстві, цивільній обороні, інформатиці, науці і технологіях, телекомунікаціях, статистиці, туризмі [8, с. 97].

Україна набула членства в ЦЄІ з травня 1996 р., вона бере участь у погоджені і здійснені більшості програм та проектів ЦЄІ, одним з яких є спорудження залізничної магістралі Трієст-Будапешт-Київ-Москва.

Іноземні середньо- і довгострокові кредити країни залучають для інвестування в економіку, а короткострокові – для зовнішньоторговельних зв'язків. Крім того, іноземні кредити використовують для покриття дефіцитів платіжних балансів, бюджетів, для здійснення структурних змін у перехідних економіках, подолання глибоких кризових явищ тощо. Україна використовує позики міжнародних фінансових організацій – МВФ, СБ, МБРР, ЄБРР та кредити окремих держав і їх угруповань.

Найбільше іноземних кредитів залучається в результаті співробітництва з МВФ. Надання позичок МВФ розпочалося у 1994 р. Кредити було виділено на економічну трансформацію та досягнення макроекономічної фінансової стабілізації в Україні.

Другим за розмірами наданих кредитів Україні є МБРР. З них понад 70% було спрямовано на покриття дефіциту платіжного балансу країни та державного бюджету.

Розширюється співробітництво між Україною та ЄБРР. Центральне місце серед кредитів цієї організації належить позикам на розвиток приватних малих і середніх підприємств. ЄБРР надає під погоджені проекти кредит, який становить значну частку їхньої вартості. Зокрема у вартості розширення в Україні мережі Євробачення частка ЄБРР становить 48,5%, у вартості реконструкції аеропорту „Бориспіль” – 34,5%.

Останнім часом започатковане співробітництво України з МФК (інвестиційним банком Світового банку для країн, що розвиваються) переважно з надання технічної допомоги приватним фірмам.

Покладається велика надія на активну кредитну діяльність в Україні ЧБТР – новоутвореної установи в регіональному об'єднанні ЧЕС, яка передбачає кредитування розвитку національних економік країн-членів через інвестиційні проекти.

Не залишаються поза увагою і кредити окремих держав та їх угруповань. Це, перш за все, кредити держав – постачальниць енергоносіїв (зокрема Туркменістан і Росія) та кредити ЄС. Залучення іноземних кредитів є нормальною світовою економічною практикою. Ці кредити використовуються для розвитку економіки країн або точно за призначенням [11, с. 7].

Діяльність міжнародних економічних організацій сприяє розвитку та регулюванню міжнародних економічних відносин; на сучасному етапі для України питання про членство в багатьох з них є актуальним.

З проголошення незалежності, Україна здійснює міжнародну економічну діяльність як повноправний суб'єкт міжнародного

співтовариства. Україна була одним з 50 засновників ООН у 1945 р., є її активним членом, обиралася до складу ЕКОСОР ООН, є членом окремих Комітетів і Комісій ООН, у тому числі ЕКОСОР, обиралася до Ради керуючих ПРООН, ЮНІСЕФ, ЮНЕП, є членом ради з питань торгівлі та розвитку ЮНКТАД, бере участь у роботі ЄЕК, є членом МАГАТЕ, ЮНІДО, ЮНЕСКО, МОП, ВПС, МСЕ, БІГА, ВМО, ВОІВ, ВООЗ, ІКАО, МВФ, МБРР, МФК, ІМО.

Зараз Україна повною мірою представляє в ООН свої національні інтереси, її роль з отриманням незалежності стає конструктивнішою та вагомішою. У зв'язку з реформуванням ООН Україна формує своє бачення її діяльності, базуючись на нових умовах розвитку світової ситуації та на потребах обліку геополітичної конфігурації, що докорінно змінилася. Україна є членом близько 20 організацій системи ООН, а також понад 60 її постійних або тимчасових органів. У Києві відкрито представництво ООН (1992) і функціонує Українська асоціація сприяння ООН – їхня діяльність сприяє вирішенню цілого ряду економічних проблем. Наприклад, на засадах Постійного представництва ООН в Україні проведено семінари з приватизації, з проблем міграції та біженців та ін. Українська асоціація сприяння ООН розповсюджує інформацію про основні напрямки діяльності ООН, надає консультативну допомогу з різноманітних питань сфери інтересів ООН [3, с. 41].

У співробітництві України з міжнародними організаціями поза системою ООН важливими є стосунки з СОТ. Україна отримала статус спостерігача ще в ГАТТ, яку перетворено в СОТ. Процес приєднання до СОТ розпочався 17 грудня 1993 року.

Секретаріату ГАТТ було подано заявку Уряду України про намір приєднання до ГАТТ. У червні 1994 р. до Робочої Комісії ГАТТ було подано Меморандум про зовнішньоторговельний режим України з питань розгляду заявки України щодо приєднання до цієї організації. На засіданнях Робочої Комісії було розглянуто такі питання:

- Моніторинг стану економічних реформ і процесу реформування зовнішньоторговельного режиму в Україні відповідно до норм і принципів ГАТТ/СОТ;
- Стан і перспективи реформування ринку послуг і системи охорони інтелектуальної власності;
- Відповідність інвестиційного режиму в Україні вимогам Угоди про інвестиційні заходи, пов'язані з торгівлею;
- Відповідність вимогам ГАТТ/СОТ зовнішньоторговельного законодавства та двосторонніх торговельно-економічних угод України;
- Аналіз систем стандартів і сертифікації товарів;
- Правил визначення країни походження товарів, преференційних торговельних угод України, системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- Митний Кодекс;

- Податкове законодавство тощо.

У 1997 р. розпочався процес двосторонніх переговорів України майже з 30 країнами-членами СОТ, серед яких були ЄС, США, Японія, Канада, Словенія, Австралія, Болгарія, Польща, Румунія, Угорщина, Чехія та ін. [6, с.193].

Вступ України до СОТ має очевидні вигоди: жодна розвинена країна не зможе обмежити ввіз української продукції на свою територію, або чинити різні перешкоди, наприклад, у вигляді підвищених тарифів. Однак необхідна розробка системи заходів та умов, які б урахували інтереси України і допомогли уникнути невдач, що спіткали ряд країн з так званою „непідготовленою економікою”.

Подальший розвиток відносин України з МО гальмують дві групи проблем. Перша – це проблеми недосконалості соціальної та економічної політики України:

- неефективність системи державного регулювання;
- непередбачуваність владних рішень;
- значні диспропорції в економіці;
- монополізм виробників;
- криміналізація економіки, велика питома вага тіньової економіки.

Друга група проблем стосується організації зовнішньоекономічної діяльності:

- недосконалість митного регулювання;
- грабіжницька податкова політика;
- бартеризація зовнішньої торгівлі.

Усе це підриває довіру до України як надійного партнера. На шляху до міжнародного співробітництва Україна повинна досягти реальної керованості соціально-економічними процесами, створити стабільну національну фінансову та правову системи, розробити стратегію входження у світові економічні структури.

Висновки. Міжнародні економічні організації регулюють міжнародні економічні відносини на наднаціональному рівні у різних сферах співробітництва. Особлива роль у регулюванні МЄВ належить економічним організаціям системи ООН, які діють на загальному та регіональному рівнях, а також через системи спеціальних програм і спеціалізованих установ.

Координування діяльності у різних сферах виробництва здійснюють міжгалузеві організації підприємств. Україна за роки незалежності стала членом багатьох міжнародних економічних організацій, перш за все системи ООН та організацій інших пріоритетів сфер міжнародного співробітництва.

Діяльність в ООН забезпечує Україні інформаційну відкритість щодо екологічних проблем, політичних і економічних подій у нашій державі.

Постійно розширюються торговельно-економічні зв'язки України з ЄЕС.

Україна є активним учасником проведення миротворчих дій ОБСЄ. Україна використовує позики міжнародних фінансових організацій МВФ, СБ, МБРР, ЄБРР та кредити окремих держав і їх угруповань.

Серед науково-технічних пріоритетів співпраці України з Європейським Союзом є: розвиток мікроелектроніки та робототехніки; взаємодія в галузі біотехнологій, зокрема генної та клітинної інженерії; розвиток лазерної техніки, нових комунікацій і зв'язку; співпраця у розробці енергоощадних технологій, альтернативних джерел відновлювального палива.

Експорт до Росії складають продукція металургійної промисловості, машинобудування, харчі, продукція хімічної промисловості. Проте головна стаття експорту України до Росії – це послуги, пов'язані з транзитом енергоносіїв українською територією. Визначальними показниками імпорту з Росії є енергоносії (більше 70%), продукція машинобудування, вироби хімічної промисловості.

Бар'єрами на шляху подальшої інтеграції України слід назвати:

- низький рівень науково-технічного розвитку;
- нераціональна участь у світовому поділі праці;
- висока ресурсомісткість вітчизняного виробництва за умови недостатньої забезпеченості паливно-енергетичними ресурсами;
- неадаптоване до світового та європейського вітчизняне законодавство;
- великі обсяги зовнішнього боргу;
- наявність бюрократичних перешкод, корупція;
- внутрішньополітична нестабільність.

До сприятливих факторів входження України у світове господарство та посилення інтеграції з міжнародними економічними організаціями належать:

- геополітичне розташування (між Європою і Азією), суттєвий транзитний потенціал;
- кваліфікована та дешева робоча сила;
- багаті природні ресурси, сприятливі природнокліматичні умови;
- потенційно великий ринок товарів і послуг;
- значний науково-технологічний та інформаційний потенціал;
- позитивні культурно-ментальні особливості населення України.

Список використаних джерел

1. Дюмулен И. И. Всемирная торговая организация / И. И. Дюмулен. – М. : Прогресс, 1997. – 458 с.
2. Международные экономические отношения : учебник / Под ред. Е. Ф. Жукова. – М. : Консоль, 1999. – 259 с.
3. Воронова Е. М. Міжнародні економічні відносини : конспект лекцій / Е. М. Воронова. – К. : КНЕУ, 2001. – 164 с.
4. Чекаленко Л. Д. Україна в міжнародних відносинах (1944–1996 рр.) : навч. посіб. / Л. Д. Чекаленко. – К. : Освіта, 1998. – 176 с.

5. Циганкова Т. М. Міжнародні організації : навч. посіб. / Т. М. Циганкова. – К. : КНЕУ, 1998. – 238 с.
6. Міжнародні економічні відносини : система регулювання міжнародних економічних відносин : підруч. / А. С. Філіпенко та ін. – К. : Кондор, 1994. – 389 с.
7. Титаренко А. А. Международные организации системы ООН : Справочник / А. А. Титаренко. – М. : МГИМО, 1995. – 152 с.
8. Халевинская Е. Д. Международные экономические организации / Е. Д. Халевинская. – М. : АСТ, 1992. – 328 с.
9. Шреплер Х. А. Международные экономические организации / Х. А. Шреплер. – М. : Минор, 1999. – 242 с.
10. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Н. Б. Даниленко. – [4-те вид., стереотипне]. – К. : Знання-Прес, 2003. – 406 с.
11. Гуменюк Б. Міжнародні організації / Б. Гуменюк // Політика і час. – 1998. – № 3. – С. 4–8.
12. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.] – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.
13. Довідник НАТО. – Brussels : Office of Information and Press NATO – 1110, 2001. – 608 с.